

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

KOMENDA GŁÓWNA POLICJI

**Jak złożyć
ZAWIADOMIENIE O PRZESTĘPSTWIE?**

PORADNIK

WARSZAWA 2007

Wstęp

Jeśli padłeś ofiarą przestępstwa, na pewno chcesz zgłosić ten fakt organom ścigania - być może nurtują Cię w związku z tym jakieś wątpliwości? A może tylko masz informację na temat popełnionego przestępstwa i zastanawiasz się, komu i w jaki sposób ją przekazać? Podobny dylemat stanie się Twoim udziałem, gdy dowiesz się o dopiero planowanym przez kogoś popełnieniu przestępstwa.

Aby przybliżyć Ci tę problematykę, napisaliśmy niniejszą broszurę. Staraliśmy się skonstruować ją tak, by każdy w łatwy sposób mógł odnaleźć w niej potrzebne informacje. Odpowiadając na pytanie; „Jak złożyć zawiadomienie o przestępstwie? ” - chcieliśmy przedstawić w przystępny sposób sytuacje, z którymi może się spotkać każdy. Próbowaliśmy przy tym powiedzieć, jak je interpretować oraz co zrobić, by przekazana informacja o przestępstwie, osobach i przedmiotach z tym związanych była jak najbardziej przydatna organom ścigania.

W jaki sposób możesz przekazać informację dotyczącą przestępstwa? Kto Cię wysłucha? Jaki organ podejmie odpowiednie działania? Jakie są prawa i obowiązki związane z zawiadomieniem o przestępstwie? Na te i wiele innych pytań chcielibyśmy odpowiedzieć w niniejszym poradniku. Warto, żebyś się z nim zapoznał, zanim staniesz się ofiarą lub świadkiem przestępstwa.

I. Kto może złożyć zawiadomienie o przestępstwie?

Do złożenia zawiadomienia o przestępstwie uprawniona jest **każda osoba**, która posiada taka informację, bez względu na wiek, płeć, rasę, narodowość itp.

Jeżeli zawiadamiający nie włada językiem polskim - protokół z tej czynności zostanie sporządzony z udziałem tłumacza. Jeżeli zawiadamiającym jest osoba głucha lub niema, czynność zostanie przeprowadzona z udziałem biegłego sądowego o odpowiedniej specjalności (dotyczy to sytuacji, gdy zawiadomienie jest składane w formie ustnej).

O popełnieniu przestępstwa może również zawiadomić jego sprawca. Następujące po tym czynności policyjne będą ze zrozumiałych względów inne niż w sytuacji, gdy zawiadamiającym jest świadek czy inna osoba postronna.

Warto podkreślić, że skoro zawiadomienie o przestępstwie może złożyć każda osoba - to może je również złożyć **małoletni**. Zasady składania zawiadomienia o przestępstwie są takie same w odniesieniu do dzieci, jak i do osób dorosłych. Każde zawiadomienie o przestępstwie jednakowo obowiązuje policjantów do podjęcia odpowiednich działań.

W praktyce oznacza to, że osoba małoletnia będzie mogła uczestniczyć w dalszych czynnościach procesowych na tych samych zasadach co osoba dorosła (będzie mogła złożyć zeznania w charakterze świadka), lecz inaczej wygląda kwestia odpowiedzialności za ewentualne nieprawidłowości z tym związane.

Zgodnie z polską procedurą karną osoba powyżej 7 roku życia składająca zawiadomienie o przestępstwie jest informowana m.in. o odpowiedzialności karnej za powiadomienie Policji o niepopelnionym przestępstwie, za fałszywe oskarżenie oraz za składanie fałszywych zeznań - art. 238 k.k., art. 234 k.k., art. 233 § 1 k.k. (szerzej napisaliśmy o tym w rozdziale 9 poradnika

- w odniesieniu do osób dorosłych). Natomiast w stosunku **do** zawiadamiających małoletnich kwestia ta przedstawia się następująco:

- dzieci poniżej 13 roku życia informuje się **po prostu, że w rozmowie z** policjantem należy mówić prawdę;

- **dzieci w przedziale wiekowym od 13 do 17 lat uprzedza się o treści**

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, póź. 553, z późn. zm.).

przywołanych artykułów kodeksu karnego oraz o możliwości zastosowania wobec nich środków przewidzianych w przepisach o postępowaniu w sprawach nieletnich w przypadku świadomego naruszenia tych artykułów (popełnienia tym samym czynu karalnego);

- dziecko, które ukończyło 17 lat, jest traktowane jak osoba dorosła.

Małoletni poniżej 18 roku życia, nie mając zdolności do czynności prawnych, nie może samodzielnie złożyć wniosku o ściganie, jeżeli przestępstwo, o dokonaniu którego zawiadamia, należy do kategorii przestępstw ściganych w trybie wnioskowym. Kwestię przestępstw wnioskowych - również w odniesieniu do małoletnich - obszernie omówiliśmy w rozdziale 5 poradnika. W imieniu małoletniego wniosek taki może złożyć przedstawiciel ustawowy dziecka, jego prawny opiekun, a gdyby to oni byli sprawcami przestępstwa na szkodę tego małoletniego - Policja wystąpi w tej sprawie do sądu opiekuńczego.

Ze szczególną uwagą zostanie potraktowany zawiadamiający małoletni poniżej 15 roku życia, gdy

zawiadomienie dotyczy przestępstwa seksualnego lub grupy przestępstw przeciwko rodzinie i opiece. Jeżeli jest pokrzywdzonym, jego przesłuchanie w charakterze świadka odbędzie się w warunkach określonych w art. 185a k.p.k.² (przesłuchanie odbywa się tylko raz, prowadzi je sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa).

Jeżeli zawiadamiający małeletni poniżej 15 lat nie jest pokrzywdzonym, a jedynie świadkiem przestępstwa popełnionego z użyciem przemocy, groźby przemocy lub. świadkiem popełnienia przestępstwa seksualnego - również może zostać przesłuchany w warunkach wymienionych w art. 185a k.p.k.

Warto wspomnieć, iż te zasady mają zastosowanie nie tylko w sytuacji zawiadomienia o przestępstwie - także zawsze, gdy w toku już prowadzonej sprawy zajdzie konieczność przesłuchania małeletniego poniżej 15 roku życia w charakterze pokrzywdzonego lub świadka przestępstwa.

Nie zostanie spisany protokół ustnego zawiadomienia o przestępstwie przyjętego od osoby pozostającej pod wpływem alkoholu, narkotyków czy innych środków o podobnym działaniu (nie może ona także zostać przesłuchana w charakterze świadka). Jednak informacje podane przez tę

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. Nr 89, póź. 555, z późn. zm.).

osobę zostaną niezwłocznie sprawdzone i Policja podejmie działania adekwatne do sytuacji. Protokół zaś zostanie sporządzony w dogodnym terminie, gdy ustaną przyczyny wcześniejszego zaniechania.

2. Kto ma obowiązek złożenia zawiadomienia o przestępstwie?

Polska procedura karna nakłada obowiązek zawiadomienia organów ścigania o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu. W tym celu w kodeksie postępowania karnego został wprowadzony zapis dotyczący **społecznego obowiązku** zawiadomienia o przestępstwie (art. 304 § 1 k.p.k.). Zgodnie z tym artykułem każdy, kto dowiedział się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma obowiązek zawiadomić o tym fakcie prokuratora lub Policję. To oznacza, że nie tylko pokrzywdzony lub bezpośredni świadek przestępstwa, ale każda osoba dysponująca informacjami na temat popełnienia przestępstwa powinna zawiadomić o tym organy ścigania.

Przepis ten nie przewiduje kary za niedopełnienie wspomnianego obowiązku, odwołuje się natomiast do pożądanych postaw społecznych w demokratycznym państwie, dzięki którym popełnione przestępstwo nie pozostaje anonimowe, a jego sprawca nie może liczyć na bezkarność.

Wyjątkiem od tej zasady jest tzw. **obowiązek prawny** zawiadomienia organów ścigania w przypadku posiadania wiarygodnej informacji o przestępstwie. Dotyczy to wybranych, szczególnie groźnych kategorii przestępstw, wskazanych w art. 240 § 1 k.k. Są to **np.:** ludobójstwo, zamach stanu, szpiegostwo, zamach na życie prezydenta, zabójstwo, porwanie statku powietrznego lub wodnego. Kara przewidziana za niedopełnienie tego obowiązku może wynosić nawet 3 lata pozbawienia wolności - chyba że przyczyną zaniechania zawiadomienia była obawa przed odpowiedzialnością karną grożącą samemu zawiadamiającemu lub jego najbliższym oraz gdy zapobiegło się popełnieniu takiego przestępstwa, a także gdy miało się dostateczną podstawę do przypuszczenia, że o wymienionych przestępstwach organy ścigania już wiedzą.

Należy dodać, że poza przepisami kodeksu karnego oraz kodeksu postępowania karnego istnieją ustawy zawierające przepisy nakładające na niektóre osoby obowiązek powiadomienia organów ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa w przypadku posiadania wiarygodnych wiadomości na ten temat. Przykładem takiego rozwiązania jest przepis art. 60 *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii*, który nakłada na właścicieli lub działających w jego imieniu zarządców lub kierowników zakładu gastronomicznego lub lokalu rozrywkowego obowiązek niezwłocznego powiadomienia organów ścigania w przypadku posiadania wiarygodnych wiadomości na temat popełnienia na terenie tego zakładu takiego przestępstwa, jak: handel narkotykami, proponowanie, użyczanie ich innej osobie lub ułatwianie użycia. W tym przypadku odpowiedzialność karna za niedopełnienie obowiązku powiadomienia organów ścigania może wynieść do 2 lat pozbawienia wolności.

Pamiętaj, że przestępstwo to nie tylko dokonanie czynu zabronionego, ale także samo planowanie jego dokonania, które może wyczerpywać znamiona karalnego przygotowania. Dotyczy to sytuacji naprawdę niebezpiecznych, np.: przygotowania do wywołania katastrofy w ruchu powietrznym, lądowym, wodnym. Od szybkości Twojej reakcji w takiej sytuacji (powiadomienia organów ścigania) może zależeć życie wielu ludzi.

Obowiązek zawiadomienia organów ścigania w przypadku posiadania wiedzy na temat popełnienia przestępstwa ściganego z urzędu ciąży także na instytucjach państwowych i samorządowych, które dowiedziały się o tym w związku ze swą działalnością. Muszą one wówczas przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia - aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

3. Jakie są formy zawiadomienia o przestępstwie?

Istnieje wiele sposobów poinformowania Policji o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa, lecz nie wszystkie formy są jednakowo skuteczne i wiążące dla organów ścigania.

³ Dz.U-Nr 179, późn. 1485, z późn. zm.

W Polsce funkcjonuje dużo anonimowych infolinii ukierunkowanych na zwalczanie wielu kategorii przestępczości. Korzystaj z nich, jeśli takie rozwiązanie uznasz za stosowne. Wszystko zależy od tego, co chcesz osiągnąć: gdy posiadasz jakąś konkretną informację o przestępstwie lub dysponujesz wiedzą mogącą przyczynić się do jego wykrycia i jednocześnie pragniesz pozostać anonimowy, zachęcamy do korzystania z różnorodnych infolinii. Jeżeli jednak sam padłeś ofiarą przestępstwa (ukradziono Ci samochód, pobito Cię, ktoś Cię oszukał) - nie wybieraj tej formy kontaktu z Policją.

Twoje zgłoszenie telefoniczne lub anonimowa informacja o zdarzeniu zainicjują wprawdzie czynności Policji - w zależności od faktycznych potrzeb zostanie niezwłocznie podjęta interwencja lub też informacja będzie weryfikowana; W toku sprawdzania Policja będzie ustalać, czy zdarzenie, o którym przekazałeś informację, wyczerpuje znamiona przestępstwa (lub wykroczenia). W zależności od wyniku tych ustaleń będą podejmowane dalsze działania. Powinieneś jednak wiedzieć, że taki tryb postępowania w niektórych przypadkach opóźni reakcję organów ścigania, dużo czasu bowiem

pochłonie ustalenie danych, które można by było szybko uzyskać bezpośrednio od osoby zawiadamiającej.

Zawiadomienie o przestępstwie powinno zawierać jak najwięcej konkretnych informacji. Jeżeli uważasz, że jesteś w stanie sam wyczerpująco opisać, co się wydarzyło (a zdarzenie nie wymaga natychmiastowych działań organów ścigania) - możesz wysłać pocztą, mailem, faksem czy też przynieść osobiście do jednostki Policji napisane przez siebie zawiadomienie o przestępstwie. Na końcu naszego poradnika znajdziesz przykładowe zawiadomienie o dokonaniu oszustwa, jakie sam możesz napisać.

Jeśli złożyłeś zawiadomienie na piśmie i wyczerpująco przedstawiłeś okoliczności popełnienia przestępstwa, tę czynność możesz uznać za zakończoną. Pamiętaj jednak, że prawdopodobnie i tak niebawem zostaniesz wezwany do złożenia zeznań w charakterze świadka. Może się też zdarzyć, że - według Policji - w spisany przez Ciebie zawiadomieniu brak istotnych szczegółów - wtedy również otrzymasz wezwanie do jednostki Policji, by uzupełnić zawiadomienie.

Jeśli zdecydowałeś się napisać zawiadomienie o przestępstwie samodzielnie, musisz pamiętać, że powinno ono spełnić wymogi pisma procesowego wynikające z art. 119 k.p.k. To znaczy, że powinno zawierać w szczególności:

- - oznaczenie organu, do którego jest skierowane (oznaczenie jednostki Policji lub prokuratury wraz z adresem);
- - dane personalne oraz adres wnoszącego pismo;
- - opis sprawy, której dotyczy zawiadomienie (w miarę potrzeby z uzasadnieniem);
- - datę i podpis składającego zawiadomienie.

Zadbaj o potwierdzenie wysłania swojego zawiadomienia lub pokwitowanie, jeśli doręczyłeś je osobiście. Pokwitowanie z reguły będzie wiązało się z potwierdzeniem na kopii lub kserokopii Twojego zawiadomienia (z naniesioną datą i podpisem osoby przyjmującej).

Możesz też po prostu zgłosić się do jednostki Policji, gdyż najczęściej spotykaną formą zawiadomienia o przestępstwie jest zawiadomienie złożone w formie ustnej, przyjęte i spisane przez policjanta w protokole. Wówczas od razu zostaniesz przesłuchany w charakterze świadka, a jeśli jesteś pokrzywdzonym - dowiesz się o swoich uprawnieniach i obowiązkach, będziesz miał możliwość bezpośredniego zapytania policjanta o wiele nurtujących Cię kwestii dotyczących Twojej sprawy. Pamiętaj, że czynność ustnego zawiadomienia o przestępstwie jest wprawdzie rozmową, lecz Policja ma obowiązek ją odpowiednio udokumentować. Przed zakończeniem czynności nie możesz oddalić się z jednostki Policji, nie możesz również odmówić zapoznania się z treścią protokołu. Nie powinieneś także odmawiać podpisania protokołu, masz natomiast prawo żądać, by policjant zamieścił w protokole z pełną dokładnością wszystkie Twoje wypowiedzi, gdy dotyczą one Twoich praw lub interesów.

Jeżeli masz wątpliwości, jak powinieneś się zachować i która forma powiadomienia będzie najlepsza - przyjdź do najbliższej jednostki Policji, to powinno rozwiązać problem.

Jeżeli - w Twojej ocenie - zagrożone jest życie lub zdrowie - Twoje albo innych osób -- lub Wasze mienie, nie zwlekaj z poinformowaniem najbliższej jednostki Policji (każdą dostępną Ci metodą).

4. Gdzie można złożyć zawiadomienie o przestępstwie?

Zawiadomienie o przestępstwie ma obowiązek przyjąć od Ciebie **każdy funkcjonariusz Policji** na każdym posterunku, komisariacie i w każdej komendzie Policji, sporządzając w związku z tym protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie.

Powinieneś wiedzieć, że Twoją sprawę będzie prowadziła ta jednostka Policji, **na terenie działania której popełniono przestępstwo**. Jeżeli jest to możliwe - najlepiej, byś zgłosił się od razu właśnie tam. Jeżeli to nie jest możliwe lub nie wiesz, gdzie dokładnie zaistniało przestępstwo - złóż zawiadomienie jak najszybciej **w najbliższej jednostce Policji**. Zawiadomienie o przestępstwie złożone w jednostce Policji niebędącej właściwą do prowadzenia Twojej sprawy będzie niezwłocznie przekazane jednostce odpowiedniej ze względu na miejsce zaistnienia zdarzenia i tam będą wykonywane dalsze czynności w sprawie.

Pamiętaj, iż zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa zawiadomienie o przestępstwie możesz przekazać także innym organom posiadającym uprawnienia do prowadzenia postępowania przygotowawczego, np.: Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu, Straży Granicznej, Urzędowi Kontroli Skarbowej ~ zgodnie z posiadanymi przez nie szczególnymi kompetencjami.

5. Kiedy jest potrzebny wniosek o ściganie?

Zgodnie z obowiązującą w Polsce procedurą karną, sprawcy przestępstw i wykroczeń w zasadzie są ścigani z urzędu; Policja lub prokuratura, otrzymawszy Twoje zawiadomienie o przestępstwie, niezwłocznie podejmuje działania mające na celu wykrycie sprawcy i zebranie dowodów jego winy.

Istnieją jednak przestępstwa, w wypadku których Policji nie wystarczy Twoje zawiadomienie o przestępstwie, będzie bowiem potrzebne dodatkowe oświadczenie woli, zwane wnioskiem o ściganie karne lub -w przypadku zawiadomienia o wykroczeniu - żądaniem ścigania. Są to wymogi formalne, wynikające z obowiązujących przepisów. Oczywiście nie musisz wiedzieć, których przestępstw (i wykroczeń) to dotyczy - tę informację uzyskasz od policjanta przyjmującego zawiadomienie o przestępstwie (lub wykroczeniu). Innymi słowy - w niektórych przypadkach Policja potrzebuje Twojej dodatkowej zgody na podjęcie czynności, o ile jesteś w tej sprawie pokrzywdzonym.

Chodzi tu o takie zachowania, których skutki bywają odczuwane subiektywnie przez różnych pokrzywdzonych bądź które dotyczą bardzo osobistych (intymnych) sfer życia, lub sytuacje, gdy sprawca jest osobą najbliższą dla pokrzywdzonego.

Jeżeli nie jesteś pokrzywdzonym, a składasz zawiadomienie o takim przestępstwie popełnionym na szkodę kogoś innego, wszczęcie postępowania karnego w tej sprawie będzie uzależnione od uzyskania wniosku o ściganie bezpośrednio od osoby pokrzywdzonej.

Złożenie wniosku o ściganie musi mieć formę pisemną. Zostaniesz zapytany o decyzję podczas składania zawiadomienia o przestępstwie, protokół z tej czynności zawiera stosowną rubrykę. Jeżeli zdecydujesz się złożyć wniosek o ściganie, potwierdzisz to własnoręcznym podpisem wraz z datą w protokole przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie. Jeżeli po złożeniu zawiadomienia o przestępstwie nie zechcesz złożyć wniosku o ściganie jego sprawcy - zostaniesz poproszony o własnoręczne napisanie krótkiego oświadczenia w tym zakresie. Jeśli złożone przez Ciebie zawiadomienie pisemne nie będzie zawierało wniosku, Policja wezwie Cię do jego złożenia i

udokumentuje to w odpowiednim protokole.

Możesz poprosić o czas do namysłu, nie może on jednak być długi. Pamiętaj, że zwłoka nie służy skuteczności działania Policji. Jeśli po namyśle podejmiesz decyzję o złożeniu wniosku o ściganie sprawcy, będziesz musiał stawić się w jednostce Policji, gdzie podpiszesz odrębny protokół przyjęcia wniosku o ściganie.

Gdy dowiesz się, że ściganie sprawcy przestępstwa, o którym zawiadamiasz, jest możliwe tylko na Twój wniosek, musisz podjąć decyzję. Powinna być ona starannie przemyślana. Musisz przy tym, znać kilka podstawowych zasad z tym związanych.

Brak wniosku o ściganie stanowi tzw. ujemną przesłankę procesową - uniemożliwia wszczęcie postępowania karnego. Do momentu podjęcia przez Ciebie decyzji Policja może tylko zabezpieczyć ślady i dowody w niezbędnym zakresie (przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem). Jeżeli złożyłeś zawiadomienie o przestępstwie, lecz nie wyraziłeś zgody na ściganie jego sprawców, sprawa zostanie umorzona.

Zgodnie z polską procedurą karną istnieje zasada niepodzielności wniosku: jeżeli sprawców było kilku - złożenie wniosku o ściganie jednego z nich automatycznie spowoduje objęcie ściganem pozostałych współsprawców, i to niezależnie od woli składającego wniosek (chyba że któryś ze sprawców okaże się dla Ciebie osobą najbliższą - wówczas ściganie tej konkretnej osoby będzie wymagało od Ciebie podjęcia dodatkowej decyzji).

Ewentualne cofnięcie złożonego wniosku o ściganie wymaga spisania protokołu przyjęcia cofnięcia wniosku o ściganie w jednostce Policji prowadzącej Twoją sprawę i jest możliwe tylko za zgodą odpowiednich organów. Do czasu wniesienia aktu oskarżenia do sądu decyzję w tej sprawie podejmuje prokurator, który zgodę taką może wyrazić do czasu rozpoczęcia postępowania. Konsekwencją skutecznego cofnięcia wniosku jest umorzenie postępowania. Skuteczne cofnięcie wniosku oznacza uzyskanie zgody prokuratora lub sądu, a decyzja taka jest każdorazowo uzależniona od okoliczności konkretnej sprawy. Organ uprawniony do wyrażenia zgody, podejmując decyzję, uwzględnia zarówno interes pokrzywdzonego, jak i interes publiczny. Należy podkreślić, że jeśli cofnąłeś wniosek, to nie będziesz mógł go złożyć ponownie.

Do najbardziej typowych przestępstw, w wypadku których ściganie sprawców jest uzależnione od złożenia wniosku o ściganie przez osobę pokrzywdzoną, należą:

- naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia trwającego dłużej niż 7 dni, gdy sprawcą jest osoba najbliższa dla pokrzywdzonego (art. 157 § 5 k.k.);
- nieumyślne narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 160 § 5 k.k.);
- narażenie innej osoby na zarażenie wirusem HIV, chorobą weneryczną, zakaźną lub ciężką chorobą nieuleczalną (art. 161 § 3 k.k.);
- nieumyślne spowodowanie wypadku komunikacyjnego, w którym obrażenia ciała odniosła tylko osoba najbliższa (art. 177 § 3 k.k.);
- groźba karalna (art. 190 § 2 k.k.);
- wykonanie zabiegu leczniczego bez zgody pacjenta (art. 192 § 2 k.k.);
- przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, gdzie pokrzywdzonym jest osoba dorosła (art. 197 k.k., art. 198 k.k., art. 199 k.k.);
- uporczywe uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego (art. 209 § 2 k.k.);
- kradzież mienia na szkodę osoby najbliższej (art. 278 § 4 k.k.);

- przywłaszczenie mienia na szkodę osoby najbliższej (art. 284 § 4 k.k.);
- kradzież impulsów telefonicznych na szkodę osoby najbliższej (an. 285 § 2 k.k.);
- oszustwo na szkodę osoby najbliższej (art. 286 § 4 k.k.);
- uszkodzenie mienia (art. 288 § 4 k.k.);
- zabór pojazdu w celu jego krótkotrwałego użycia na szkodę osoby najbliższej (art. 289 § 5 k.k.);
- niektóre przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa itp.

Należy podkreślić, iż wycofanie złożonego wniosku o ściganie sprawcy przestępstwa zgwałcenia określonego art. 197 k.k. nie jest możliwe. Oznacza to, że jeśli raz złożyłeś wniosek o ściganie sprawców zgwałcenia, to nawet Twoja późniejsza niechęć do kontynuowania postępowania przez organy ścigania, prokuraturę i sąd nie będzie brana pod uwagę i sprawa będzie toczyć się dalej.

Jeżeli pokrzywdzony przestępstwem wymagającym złożenia wniosku o ściganie karne jest osobą małoletnią, policjant przyjmie taki wniosek od jego przedstawiciela ustawowego lub osoby, pod której stałą pieczęć małoletni pozostaje - z reguły jest to rodzic. Jeżeli osoba ta odmawia złożenia wniosku o ściganie w imieniu małoletniego (lub sama jest sprawcą przestępstwa na jego szkodę) - Policja niezwłocznie wystąpi do sądu opiekuńczego o wydanie zgody w przedmiocie wniosku. Sąd opiekuńczy podejmie tę decyzję, kierując się przede wszystkim dobrem małoletniego.

Policja nie może przyjąć wniosku o ściganie od osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie lub częściowo - nawet, gdy jest ona pełnoletnia. W przypadku osoby pełnoletniej ubezwłasnowolnionej całkowicie wniosek może złożyć jej opiekun. W przypadku osoby pełnoletniej ubezwłasnowolnionej częściowo - wyznaczony kurator.

Odrębną kwestią jest sytuacja, gdy padłeś ofiarą przestępstwa ujętego w kodeksie karnym, lecz ściganego jedynie w trybie prywatnoskargowym, to znaczy z oskarżenia prywatnego. Poinformuje Cię o tym policjant przyjmujący Twoje zawiadomienie. Wówczas od Policji możesz oczekiwać jedynie sporządzenia protokołu przyjęcia ustnej skargi oraz - w razie potrzeby - zabezpieczenia śladów i dowodów. Twoją skargę Policja przekaże do sądu rejonowego właściwego dla miejsca popełnienia przestępstwa i tam będzie ona rozpatrzona. Zostaniesz poinformowany, iż w sprawach z oskarżenia prywatnego wszczęcie postępowania sądowego jest uzależnione od wniesienia opłat sądowych.

Do przestępstw ściganych jedynie z oskarżenia prywatnego należą:

naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający poniżej 7 dni i będący skutkiem działania nieumyślnego (art. 157 § 2 i 3 k.k.), zniesławienie (art. 212 k.k.), znieważenie (art. 216 k.k.), naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 k.k.).

W dniu 12 marca 2007 r. wejdą w życie przepisy dotyczące postępowania przyspieszonego. Zgodnie z nowelizacją obowiązującej procedury, niektóre przestępstwa, dotąd ścigane jedynie [^] na podstawie Twojej prywatnej skargi, teraz będą ścigane w trybie publiczne skargowy m. Dotyczy to np. umyślnych przestępstw przeciwko zdrowiu, wolności, czci i nietykalności cielesnej - jeżeli miały one **charakter chuligański**. Pojęcie „charakter chuligański” zostało zdefiniowane w art. 115 § 21 k.ki; „(...) jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywiście błędnego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego.

6. Zgłoszenie anonimowe

Jednym z różnorodnych sposobów poinformowania o przestępstwie jest anonim: informacja, której autor nie jest znany i - prawdopodobnie - taki chce pozostać. Forma złożenia anonimu też może być różna: informacja telefoniczna bez podania danych osobowych, informacja w formie pisemnej - bez podpisu, z podaniem nieprawdziwych danych personalnych lub też celowo nieczytelnie podpisana.

⁴ Art. 15 § 21 k.k. został dodany przez art. 1 pkt 6 Ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 226, póź. 1648). Zmiana ta wchodzi w życie 12 marca 2007 r.

Każda informacja, w tym anonimowa, traktowana jest przez Policję jednakowo poważnie. Praktyka dowodzi przy tym, że zgodność poszczególnych anonimów z rzeczywistością wykazuje dużą rozpiętość. Z jednej strony - występują anonimy zawierające nieprawdziwe informacje, najczęściej powodowane chęcią dokuczenia komuś, zaszkodzenia, skierowania na niego uwagi organów ścigania. Z drugiej zaś strony- zdarzają się anonimy rzeczywiście zawiadamiające o popełnieniu przestępstwa, czasami bardzo poważnego. Pomimo tej rozpiętości lub właśnie ze względu na nią - policjanci nigdy nie wyrzucają anonimów do kosza, lecz uważnie weryfikują ich treść.

Podstawą prawną sprawdzania okoliczności zawartych w anonimie jest art. 14 Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, zgodnie z którym w granicach swych zadań Policja w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw oraz wykroczeń wykonuje czynności: operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i administracyjno-porządkowe. Sprawdzenie danych zawartych w anonimie może być dokonane zarówno w drodze czynności operacyjnych, jak i w ramach postępowania sprawdzającego określonego w art. 307 k.p.k. Dopiero wyniki sprawdzenia dają podstawę do podjęcia decyzji o wszczęciu postępowania przygotowawczego.

Sam fakt złożenia anonimu zazwyczaj nie uruchamia automatycznie organów ścigania. Zawsze bowiem zachodzi konieczność sprawdzenia uzyskanych informacji i przeprowadzenia wielu czynności uzupełniających.

7. Jakie prawa przysługują Ci w związku ze złożeniem zawiadomienia o przestępstwie?

Problematyka praw ofiary to materia niezwykle istotna, a przy tym bardzo obszerna, omówimy ją zatem w odrębnym opracowaniu poświęconym tylko temu zagadnieniu. Tu przedstawiamy jedynie kilka podstawowych informacji, odnoszących się bezpośrednio do czynności składania zawiadomienia o przestępstwie.

⁵ Dz. U. z 2002 r. Nr 7, póź. 58, z późn. zm.

Od momentu, w którym złożyłeś zawiadomienie o przestępstwie, przysługują Ci pewne prawa. Jeżeli nie jesteś pokrzywdzonym tym przestępstwem, o którym zawiadomiłeś, to nie jesteś stroną postępowania i Twoje prawa są ograniczone. Sprowadzają się głównie do konieczności poinformowania Cię o kluczowych rozstrzygnięciach: decyzji o wszczęciu postępowania

przygotowawczego, decyzji o odmowie jego wszczęcia albo o umorzeniu śledztwa. Najdalej po upływie 6 tygodni od daty złożenia zawiadomienia o przestępstwie otrzymasz pisemne powiadomienie o wszczęciu postępowania przygotowawczego w tej sprawie lub o odmowie jego wszczęcia. Jeśli w tym czasie nie uzyskasz żadnego powiadomienia, możesz złożyć zażalenie do prokuratora.

Jeżeli natomiast jesteś pokrzywdzonym, przysługuje Ci złożenie zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego.

Integralną część protokołu przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz przesłuchania Cię w charakterze świadka stanowi załącznik zatytułowany: *Pouczenie pokrzywdzonego o podstawowych uprawnieniach i obowiązkach*. To bardzo ważne, byś spokojnie zapoznał się z tym dokumentem. Na bieżąco pytaj przesłuchującego Cię policjanta o wszystko, czego nie rozumiesz (jego obowiązkiem jest udzielić Ci wyczerpujących informacji). Otrzymasz jeden egzemplarz *Pouczenia*, byś zawsze mógł do niego zajrzeć. Pytania odnoszące się do Twoich praw możesz zadawać na każdym etapie prowadzonej sprawy.

Za **pokrzywdzonego** uznaje się;

a) **osobę fizyczną** - każdego człowieka, który od chwili urodzenia posiada zdolność prawną (może być podmiotem praw i obowiązków);

oznacza to, że sam fakt zaistnienia przestępstwa powoduje przyznanie statusu pokrzywdzonego osobie, na szkodę której zostało ono popełnione; pokrzywdzonym można stać się w każdym wieku; pełnoletniość pokrzywdzonego skutkuje uzyskaniem przez niego pełnej zdolności do czynności prawnych, co umożliwi samodzielne, aktywne uczestnictwo w procesie karnym;

b) **osobę prawną** - Skarb Państwa oraz jednostki organizacyjne, które z mocy przepisów szczególnych uzyskały osobowość prawną (np. przedsiębiorstwa państwowe, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjne, spółdzielnie, fundacje);

c) instytucję państwową, samorządową lub społeczną - nie muszą one,

mieć osobowości prawnej (Jednostka organizacyjna uzyskuje osobowość prawną z chwilą jej wpisu do właściwego rejestru, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej - art. 37 § 1 k.c.⁶); prawa wymienionych instytucji mogą być wykonywane przez organy kontroli państwowej (np. przez Najwyższą Izbę Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich, Krajową Radę Radiofonii i Telewizji, Państwową Inspekcję Pracy, organy kontroli skarbowej), jeżeli w trakcie wykonywania swojej działalności ujawniły przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania; wykonywanie praw instytucji pokrzywdzonej przez organy kontroli państwowej jest dopuszczalne, gdy organy pokrzywdzonej instytucji nie wykazują aktywności w tym zakresie.

Wyżej wymienione podmioty są pokrzywdzonymi, jeżeli **dobro prawne** (zdrowie, życie, mienie, cześć, nietykalność cielesna itd.) któregośkolwiek z nich **zostało bezpośrednio naruszone** (to znaczy, gdy sprawca przestępstwa godził w dobro pokrzywdzonego i spowodował jego uszczerbek poprzez np. kradzież, pobicie, pomówienie) **lub było zagrożone przestępstwem** (to znaczy, gdy sprawcy nie udało się bezpośrednio naruszyć jakiegoś dobra prawnie chronionego, ale usiłował to uczynić - co wiązało się z realnym zagrożeniem tego dobra).

Na mocy art. 299 § 1 k.p.k. pokrzywdzony **jest stroną** w postępowaniu przygotowawczym.

Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni, osoba ubezwłasnowolniona całkowicie lub częściowo, jego prawa wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony

pozostaje (art. 51 §2k.p.k.),

Warunkiem uzyskania pełnej zdolności do czynności prawnych pozwalającej na samodzielne działanie we własnym imieniu w toku postępowania karnego jest ukończenie 18 roku życia. Jeżeli jednak przestępstwo zostało popełnione na szkodę osoby małoletniej, jest ona reprezentowana przez jednego z rodziców, kuratora lub opiekuna (czyli przedstawiciela ustawowego) albo przez osobę, pod której stałą pieczęcią

⁶ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. **Kodeks cywilny** (Dz. U. Nr 16, póź. 93, z późn. zm.).

pozostaje (może to być osoba, której sąd opiekuńczy powierzył wychowanie małoletniego).

Ubezważnowolnienie (całkowite lub częściowe) może być orzeczone przez sąd z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, np. z powodu nadużywania alkoholu, uzależnienia od środków odurzających lub psychotropowych. W celu właściwego zabezpieczenia interesów tej grupy osób ustawodawca określił konieczność ich reprezentacji przez przedstawiciela ustawowego (dla ubezważnowolnionego całkowicie jest to opiekun, zaś dla ubezważnowolnionego częściowo - kurator) albo przez osobę, pod której stałą pieczęcią pozostają.

Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba nieporadna, która ze względu na wiek lub stan zdrowia nie jest w stanie w sposób pełny realizować przysługujących jej uprawnień, to prawa te może wykonywać osoba, pod której pieczęcią pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 3 k.p.k.).

W razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać osoby najbliższe, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia - prokurator działający z urzędu (art. 52 k.p.k.).

Osobę najbliższą definiuje przepis art. 115 § 11 k.k. Zgodnie z nim do kręgu osób najbliższych zaliczamy:

- małżonków,
- wstępnych (rodziców, dziadków, pradiadków itd.),
- zstępnych (dzieci, wnuki, prawnuki itd.),
- rodzeństwo (w tym także przyrodnie),
- powinowatych w tej samej linii lub stopniu (ojczyma, macochę, zięcia, synową, pasierba, pasierbicę),
- osoby pozostające w stosunku przysposobienia oraz ich małżonków (dzieci adoptowane, rodziców adopcyjnych),
- osoby pozostające we wspólnym pożyciu (konkubenta, konkubinę).

Niezależnie od tego, kto jest pokrzywdzonym w sprawie - każda osoba mająca kontakt z funkcjonariuszem Policji ma pełne prawo oczekiwać godnego traktowania, szacunku, dyskrecji, kultury. Ma także prawo do uzyskania fachowej pomocy medycznej (jeśli jej potrzebuje) oraz - o ile to możliwe - do wsparcia ze strony policyjnego psychologa.

8. Jakie obowiązki wiążą się **ze** złożeniem zawiadomienia o przestępstwie?

Jeżeli złożyłeś zawiadomienie o przestępstwie, musisz się liczyć z faktem, iż tym samym przyjąłeś na siebie pewne obowiązki. Będzie ich więcej w sytuacji, gdy jednocześnie jesteś pokrzywdzonym.

Pokrzywdzony ma obowiązek stawić się na każde wezwanie organu prowadzącego postępowanie (art. 177 § 1 k.p.k.). Na pokrzywdzonego, który bez usprawiedliwienia nie stawił się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie albo bez zezwolenia tego organu oddalił się z miejsca czynności przed jej zakończeniem, można nałożyć karę pieniężną w wysokości do 3000 złotych, a ponadto można zarządzić jego zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie (art. 285 § 1 i 2 k.p.k.).

Jeżeli karalność czynu zależy od stanu zdrowia pokrzywdzonego, nie może on sprzeciwić się oględzinom ciała i badaniom lekarskim niepołączonym z zabiegiem chirurgicznym lub obserwacją w zakładzie leczniczym (art. 192 § 1 i 3 k.p.k.). W przypadku zaistnienia wątpliwości co do stanu psychicznego pokrzywdzonego, jego stanu rozwoju umysłowego, zdolności postrzegania lub odtwarzania przez niego postrzeżeń sąd lub prokurator może zarządzić jego przesłuchanie z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa (art. 192 § 2 k.p.k.).

W celu ograniczenia kręgu osób podejrzanych lub ustalenia wartości dowodowej ujawnionych śladów od pokrzywdzonego można pobrać odciski daktyloskopijne, próbki włosów, śliny i zapachu, próbę pisma, a także można wykonać fotografię osoby lub dokonać utrwalenia głosu (art. 192a § 1 k.p.k.).

Pokrzywdzony przebywający za granicą ma obowiązek wskazać adresata dla doręczeń w kraju, czyli osobę upoważnioną do odbioru korespondencji. Jeśli tego nie zrobi, pismo zostanie wysłane na ostatnio znany adres w kraju albo -jeżeli i tego adresu nie ma - będzie załączone do akt sprawy i uznane za doręczone (art. 138 k.p.k.).

Jeżeli pokrzywdzony zmieni miejsce zamieszkania lub pobytu, a nie poda Policji nowego adresu, pismo zostanie wysłane na poprzedni adres i uznane za doręczone (art. 139 § 1 k.p.k.).

9. Odpowiedzialność karna za nieprawdziwe zawiadomienie

Przed złożeniem zawiadomienia o przestępstwie - w rozmowie z policjantem - uzyskasz pouczenie o treści dwóch ważnych przepisów kodeksu karnego. Jest to art. 238 k.k., przewidujący odpowiedzialność karną za zawiadomienie organów ścigania o niepopelnionym przestępstwie, oraz art. 234 k.k., który określa odpowiedzialność karną za fałszywe oskarżenie innej osoby o popełnienie przestępstwa.

Jeżeli Twoje zawiadomienie o przestępstwie ma formę protokolarną (pisaliśmy o tym wcześniej) i jednocześnie składasz zeznania jako świadek - dowiesz się również o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań lub zatajenie prawdy (art. 233 § 1 k.k.).

Może się zdarzyć, że pouczenie o treści tych artykułów przyjmiesz z obawą, gdyż sam masz wątpliwości, czy przestępstwo na pewno nastąpiło, lub masz przypuszczenia co do osoby sprawcy, ale nie jesteś tego pewien.

Przykładem pierwszej wskazanej sytuacji może być stwierdzenie braku portfela lub dokumentów po wyjściu z autobusu: nie jesteś wówczas pewien, czy je zgubiłeś, czy też padłeś ofiarą kradzieży kieszonkowej. Przykładem drugiej sytuacji może być przebicie opon w Twoim samochodzie

(uszkodzenie mienia) po tym, gdy wcześniej widziałeś obserwowanego samochód mężczyznę znanego Ci z widzenia. Zastanawiasz się wtedy, czy powiedzieć o swych podejrzeniach, by nie narazić się na odpowiedzialność karną za fałszywe oskarżenie. Otóż w obydwu przypadkach powinieneś poinformować Policję o swoich odczuciach.

Warto, byś wiedział, że odpowiedzialność karna w wymienionych sytuacjach przewidziana jest tylko wtedy, gdy ktoś **świadomie** wprowadził w błąd Policję lub prokuratora. Nie poniesiesz odpowiedzialności, jeśli Twoje zawiadomienie o niepopelnionym przestępstwie lub fałszywe oskarżenie innej osoby wynikało z Twojego błędnego przekonania, które powziąłeś na podstawie okoliczności towarzyszących zdarzeniu (przez to wyciągnąłeś mylne wnioski co do zaistnienia przestępstwa lub co do jego ewentualnego sprawcy).

Dlatego ważne jest, by Twoja relacja o zdarzeniu była pełna i wyczerpująca, byś powiedział wszystko, co wiesz na temat okoliczności popełnienia przestępstwa, nie obawiając się odpowiedzialności karnej w związku z przedstawieniem swoich uzasadnionych podejrzeń co do sprawcy. Przyjęcie takiej taktyki od początku sprawy pomoże właściwie ukierunkować działania organów ścigania i na pewno zwiększy ich skuteczność.

Warto powiedzieć, co zrobić, gdy po złożeniu zawiadomienia zorientowałeś się, że przestępstwo faktycznie nie nastąpiło: np. odnalazłeś w domu dokumenty, co do których byłeś przekonany, że zostały skradzione. Powinieneś wówczas bezzwłocznie powiadomić o tym fakcie jednostkę Policji prowadzącą Twoją sprawę. Jeżeli nie jest to możliwe (przebywasz daleko poza tym miejscem), zgłoś się do najbliższej jednostki Policji. Takie działanie pozwoli na wyrejestrowanie twoich dokumentów z policyjnych baz danych, gdzie figurują jako „utrzone” i „poszukiwane” (wprowadzono te dane bezpośrednio po złożeniu przez Ciebie zawiadomienia). W przeciwnym wypadku, używając w różnych urzędowych sytuacjach własnych dokumentów opatrzonych klauzulą „poszukiwane” - napotkasz istotne trudności.

W związku z ewentualnym odnalezieniem dokumentów (czy też inną ważną zmianą w porównaniu ze stanem faktycznym opisanym w protokole przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie) będziesz musiał złożyć krótkie zeznanie na ten temat. Nie wystarczy, że ten fakt zgłosisz bezpośrednio ustnie czy też poinformujesz o nim telefonicznie - Policja nie może reagować na takie zgłoszenia telefoniczne, w Twoim imieniu mógłby przecież zadzwonić złodziej.

Składając zeznania jako świadek, będziesz uprzedzany przez przesłuchującego Cię policjanta o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań lub zatajenie prawdy. Wystarczy, że zawsze będziesz mówił prawdę (całą!), zgodnie ze swą najlepszą wiedzą, jaką akurat posiadasz, a na pewno nie poniesiesz żadnej odpowiedzialności za swoje słowa.

Pamiętaj, że działania Policji nie są ukierunkowane na przyłapanie Cię na kłamstwie, lecz na ujęcie sprawcy przestępstwa, o którym złożyłeś zawiadomienie. Jeżeli jednak Twoja relacja o zdarzeniu jest niespójna, nielogiczna i niewiarygodna - Policja będzie chciała się dowiedzieć, dlaczego.

W sieci zdarzają się **oszustwa z wykorzystaniem aukcji interneto-**

wych. Oszuści wystawiają ofertę sprzedaży towaru, otrzymują za niego pieniądze, lecz nie wysyłają towaru lub wysyłają jego atrapę.

Zazwyczaj osoba, która została pokrzywdzona, początkowo we własnym zakresie nawiązuje kontakt z nieuczciwym kontrahentem, aby odzyskać utracone pieniądze lub towar. Śle monity, a gdy jest to nieskuteczne - informuje o zdarzeniu portal pośredniczący w aukcji.

Ze wszystkich własnych działań podejmowanych w celu odzyskania pieniędzy lub uzyskania towaru pokrzywdzony powinien sporządzić notatki i pozostawić dla siebie ich kopie. Składając zawiadomienie o takim zdarzeniu, szczególnie powinien zadbać o dane dotyczące przebiegu samego przestępstwa: numer aukcji, przedmiot aukcji, jej przebieg, wysokość wylicytowanej kwoty, termin i sposób płatności, wszelkie dane kontaktowe nieuczciwego kontrahenta. Przydadzą się również wydruki ponagleń i ewentualnej korespondencji z tym związanej. Jeśli pokrzywdzony rozmawiał telefonicznie z nierzetelnym sprzedawcą - powinien zanotować datę i czas przeprowadzonej rozmowy, a także jej przebieg.

Przestępstwa można również dokonać za pośrednictwem wiadomości przekazywanych w formie **SMS-ów, e-maili** lub za pośrednictwem **komunikatora internetowego** (Tlen, Skype itp.) - są to np. groźby karalne (art. 190 k.k.) lub prezentowanie treści pornograficznych małoletniemu poniżej lat 15 (art. 202 § 2 k.k.). Jeżeli jesteś pokrzywdzonym (lub świadkiem) takiego przestępstwa, nie kasuj wiadomości, lecz przekaż ją Policji.

Czasem zdarza się, że pokrzywdzony lub ktoś w jego imieniu próbuje samodzielnie ustalić sprawcę - zanim powiadomi o tym Policję - poprzez wysłanie e-maila (SMS-a) na adres, z którego nadeszły treści zabronione, ewentualnie poprzez dalszą wymianę korespondencji. W takim wypadku, składając zawiadomienie, powinien powiadomić Policję o wszystkich krokach, które poczynił.

Uzyskane informacje dotyczące takich treści Policja powinna przetworzyć jak najszybciej, dlatego ważny jest czas reakcji pokrzywdzonego.

Innym przestępstwem komputerowym jest **falszowanie dokumentów**. Może ono się odbywać z użyciem komputera (falszowanie materialne) oraz polegać na falszowaniu dokumentu elektronicznego. Istota falszowania materialnego sprowadza się do opracowania dokumentu, np. zaświadczenia, licencji, koncesji, w formie elektronicznej, w formacie Word, Excel itd., wydrukowania go i dalszego wykorzystania jako dokumentu autentycznego (np. do uzyskania kredytu bankowego, przy przekraczaniu granicy, w trakcie kontroli drogowej). Falszowanie dokumentów elektronicznych może polegać na stworzeniu strony łądząco podobnej do strony banku lub innej instytucji finansowej w celu uzyskania danych, numerów PIN i kart bankomatowych, haseł dostępu do elektronicznych rachunków bankowych (*phishing*).

Odrębnym problemem są **włamania do serwera, ataki na integralność systemu** (art. 268 k.k., 268a k.k., 269 k.k., 269a k.k., 269b k.k., 287 k.k.). W tym przypadku, składając zawiadomienie o przestępstwie, pokrzywdzony musi określić, kto miał uprawnienia do modyfikacji systemu, w jakim zakresie prowadzona jest działalność gospodarcza lub inna (np. oświatowa) z wykorzystaniem systemu informatycznego, który stał się przedmiotem nadużycia. Ważne będą informacje, na czym polegają straty; czy obejmują wyłącznie koszty przywrócenia funkcjonowania systemu, czy też można wskazać, że chodzi o nadwątlenie dobrego wizerunku firmy lub instytucji i że przez to nie osiągnie ona spodziewanych korzyści w przyszłości.

Należy dokładnie opisać sytuację, w której pokrzywdzony (administrator sieci) stwierdził wystąpienie nadużycia: dokładny czas, zapisy dotyczące logowania się do atakowanego serwera z zewnątrz, opis skutków widocznych w systemie, np. spowolnienie działania systemu, zawieszenie itd. Składający zawiadomienie o przestępstwie powinien podać, jakie działania zabezpieczające podjął bezpośrednio po stwierdzeniu naruszenia systemu - należy je zrekonstruować. Działaniami tymi mogły być np.: zastosowanie programu antywirusowego, odtworzenie kopii bezpieczeństwa, prze

kierowanie połączeń na inny adres IP, wynajęcie zewnętrznej firmy serwisującej,

Ważne będzie wykazanie, czy ingerencja w system mogła być w istocie fazą przygotowania do innego przestępstwa (zbieranie danych do późniejszego wykorzystania z użyciem innego komputera i w innym czasie), czy też celem nadużycia było wyrządzenie szkody w danej chwili.

Oprócz wersji papierowej (wydruki, dokumenty, kserokopie) do zawiadomienia o przestępstwie należy dołączyć nośnik z wersją elektroniczną tych materiałów.

10. Porady praktyczne

Poniżej prezentujemy kilka praktycznych wskazówek, jak najlepiej postąpić w określonych sytuacjach. Jeżeli zastosujesz się do tych rad, pomożesz organom ścigania oraz sobie, umożliwiając Policji szybką i skuteczną reakcję.

Istnieją przestępstwa, w wypadku których szybkość powiadomienia Policji jest kwestią szczególnie istotną. Jeżeli właśnie ukradziono Ci samochód - nie zastanawiaj się, która jednostka Policji będzie właściwa ze względu na miejsce zdarzenia, by tam złożyć protokolarne zawiadomienie o przestępstwie. Natychmiast powiadom najbliższą jednostkę Policji w jakikolwiek możliwy sposób: zadzwoń, zgłoś to napotkanemu patrolowi, zatrzymaj przejeżdżający radiowóz itp.

Jeżeli w wyniku czynu zabronionego utraciłeś jakieś przedmioty, np. sprzęt RTV, rower, telefon komórkowy - idąc do jednostki Policji w celu złożenia zawiadomienia o przestępstwie, zabierz ze sobą dokumenty, na podstawie których można ustalić cechy identyfikacyjne (numery fabryczne) tych przedmiotów. To umożliwi niezwłoczne zarejestrowanie przedmiotów w policyjnej bazie rzeczy utraconych, co znacznie zwiększa szansę na ich odzyskanie. Dane te możesz również przekazać w późniejszym terminie, jeśli nie dysponujesz nimi od razu.

Jeśli straciłeś przedmioty nieposiadające oznaczeń numerycznych (np. obrazy), ale masz ich zdjęcia - zabierz je ze sobą, zostaną włączone do akt sprawy.

Składając zawiadomienie o przestępstwie, podaj wszystkie informacje, które mogą być pomocne organom ścigania w wykryciu sprawcy, w tym dane ewentualnych świadków. Jeżeli nie znasz ich tożsamości - możesz powiedzieć, że świadkiem był np. mężczyzna z pobliskiego kiosku, który podjął próbę samodzielnego zatrzymania sprawcy. Na podstawie tak przekazanych informacji Policja ustali personalia tego świadka i przyjmie od niego zeznania w Twojej sprawie. Przekaż także wszelkie inne informacje, które mogą być przydatne - np. na temat rozmieszczenia kamer, ochrony budynku itp.

Jeżeli w wyniku przestępstwa odniosłeś obrażenia i udzielano Ci pomocy medycznej, zabierz ze sobą wszystkie związane z tym dokumenty.

Dostarczą one Policji ważnych informacji na temat charakteru Twoich obrażeń, zakresu i rodzaju udzielonej Ci pomocy, lekarza, który udzielał tej pomocy. Dokumenty będą też mieć znaczenie dla wstępnej kwalifikacji czynu (określenia, jakiego przestępstwa padłeś ofiarą).

Jeżeli masz taką możliwość, postaraj się do czasu przyjazdu Policji zabezpieczyć przed zniszczeniem wszystkie dowody i ślady, które pozostawił sprawca. Czasem zabezpieczenie śladów może polegać na bardzo prostej czynności: np. gdy przy altanie, do której dokonano włamania, znajdziesz zgubione przez sprawcę rękawiczki - wystarczy przykryć je czymś, by nie padał na nie deszcz lub śnieg. Nigdy niczego nie sprzątaj i nie zmieniaj położenia żadnych przedmiotów!

Zaufaj policjantom, którzy wykonują czynności w związku z Twoim zgłoszeniem. Jeżeli masz wątpliwości, dlaczego coś robią- lub przeciwnie: dlaczego czegoś nie robią- po prostu zapytaj. W

szczegółności nie bój się pytać o swoje prawa i obowiązki; dowiedz się też, jak ewentualnie możesz pomóc.

Prócz pospolitej przestępczości kryminalnej istnieje dużo innych czynów prawnie zabronionych, w wypadku których pokrzywdzonym może się stać każdy. Rozwój technologii informatycznych sprzyja dokonywaniu przestępstw z wykorzystaniem Internetu. Dotyczy to zarówno sfery kryminalnej (oszustwa komputerowe), jak też wykorzystania nowoczesnych technologii do ataków na systemy informatyczne, kradzieży danych,

Dostępność różnorodnych instytucji finansowych może sprzyjać rozwojowi przestępczej działalności gospodarczej prowadzonej przez nierzetelne przedsiębiorstwa (system argentyński). Obserwowany w ostatnim okresie rozwój rynków instytucji finansowych powoduje zagrożenie zachowaniami nieetycznymi, nierzetelnymi, których efektem może być narażenie na straty, wyprowadzenie lub przywłaszczenie środków finansowych zgromadzonych na naszych rachunkach.

Dlatego powinieneś wiedzieć, jakie dokumenty dotyczące przestępstw gospodarczych należy dołączyć do złożonego zawiadomienia o przestępstwie, gdzie sam możesz znaleźć informację o przedsiębiorstwach, jaki jest zakres możliwych do uzyskania danych - aby sprawcy nie uniknęli odpowiedzialności karnej.

W przypadku, gdy zostałeś oszukany przez firmę działającą w tzw. **systemie argentyńskim**, oferującą usługi w zakresie finansowania zakupów, udzielania pożyczek itp. — pamiętaj, że podstawowe informacje

związane z popełnieniem przestępstwa przez taką firmę to tzw. dowody z dokumentów. Są to w szczególności; umowa kredytu (pożyczki itp.), regulamin udzielania kredytów, dokumentacja dokonanych wpłat w związku z podpisaną umową, polecenia zapłaty, wydruki z rachunków prowadzonych w formie elektronicznej, dowody zapłaty.

Dokumenty te są bardzo ważne z punktu widzenia czynności prowadzonych przez organy ścigania, zawierają wiele istotnych informacji i opisują okoliczności, potwierdzają Twoje zawiadomienie oraz ewentualne zeznania, są też ważnym źródłem informacji na temat samego przedsiębiorstwa i legalności jego działania.

Pamiętaj, że zawsze przed podpisaniem jakiegokolwiek umowy możesz - we własnym zakresie - dokonać kilku czynności sprawdzających dla upewnienia się, czy firma, z którą podpisujesz umowę lub rozpoczynasz współpracę handlową, faktycznie prowadzi działalność gospodarczą (nie jest firmą „krzak”), jaki jest zakres prowadzonej przez nią działalności, kto jest jej właścicielem.

Niezależnie od wszystkiego weź pod uwagę, że każde zdarzenie gospodarcze, nawet najprostsze, jednowątkowe, związane z funkcjonowaniem dwóch podmiotów finansowych, jest obarczone ryzykiem handlowym.

Najbardziej powszechnym źródłem informacji o przedsiębiorstwach jest Internet; na forum dyskusyjnym możesz przeczytać opinie o danym przedsiębiorcy zamieszczone przez inne osoby, podmioty gospodarcze, które zawarły z nim umowę (są to zarówno pozytywne, jak i negatywne opinie). Pamiętaj, że sam możesz ocenić działanie konkretnego przedsiębiorcy poprzez sprawdzenie formy prawnej prowadzonej przez niego działalności i kapitału zakładowego w organie rejestrującym (np. w Krajowym Rejestrze Sądowym). Ponadto w aktach spółek dowiesz się, czy przedsiębiorstwo, z którym chcesz podjąć współpracę, nie jest w stanie likwidacji bądź upadłości, czy składa wymagane prawem dokumenty dotyczące m.in. sprawozdawczości finansowej, czy przedkłada

aktualne dane o współnikach i zarządzie. Takie informacje poszerzą Twoją wiedzę na temat bezpieczeństwa planowanej transakcji.

Jeśli sam **prowadzisz działalność gospodarczą**, oprócz tego, że ponosisz ryzyko handlowe, jesteś narażony na wiele nieetycznych zachowań, w tym również na oszustwa ze strony innych osób i przedsiębiorstw. Oczywiście, nie każde zachowanie polegające na pobraniu towaru na przedłużony termin płatności jest oszustwem w sensie karnym. Organy ścigania przeanalizują dokumentację finansową zdarzenia gospodarczego (którą dostarczysz, składając zawiadomienie o takim przestępstwie), by ocenić, czy jedna ze stron umowy świadomie wprowadziła drugą w błąd bądź świadomie działała na niekorzyść drugiej strony.

Niejednokrotnie problem stanowią interpretacyjnie skomplikowane konstrukcje prawne zawarte w umowie. Przestępcze działanie polega także na przedkładaniu dokumentów finansowych z zawyżonymi wartościami po stronie przychodów i dochodów, nierzetelnych oświadczeń co do zobowiązań na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych czy urzędu skarbowego, dokumentów opisujących pozorne zobowiązania lub należności finansowe wpływające na bilans spółki, na przedstawianiu fałszywych dokumentów dotyczących operacji bankowych, tak by świadczyły o pozornej rzetelności strony kontraktu.

We wszystkich sprawach o przestępstwa finansowe i oszustwa gospodarcze najistotniejszą rolę w czynnościach organów ścigania odgrywają dowody z dokumentów. Utrata nawet jednego z nich (np. oświadczenia podatkowego, zaświadczenia) może negatywnie wpłynąć na ocenę całości zdarzenia. Dla celów złożenia zawiadomienia o przestępstwie należy więc odszukać i zgromadzić wszystkie dokumenty dotyczące transakcji lub umowy, dokumenty obrazujące przepływy finansowe, pisma ponagląjące, wezwania do zapłaty itp. (łącznie z ewentualnymi notatkami, zapiskami z negocjacji, adnotacjami w kalendarzach itd.). Posiadana przez Ciebie wiedza, którą Ty sam oceniasz jako nieistotną, może okazać się znacząca z punktu widzenia osób prowadzących postępowanie przygotowawcze.

W związku z rozwojem technologii teleinformatycznych, z dostępnością usług w zakresie bankowości elektronicznej, nowymi możliwościami przeprowadzania transakcji finansowych i handlowych w sieci, istnieje zagrożenie **przestępstwami komputerowymi**. Wynikają one z przeświadczenia o anonimowości sprawcy i łatwości podszywania się pod inną osobę lub firmę. Każde tego typu działanie pozostawia jednak wirtualne ślady pozwalające na identyfikację sprawcy oraz ustalenie mechanizmów przestępczego działania.

Przestępstwa komputerowe bardzo ogólnie można podzielić na popełnione z wykorzystaniem Internetu i bez wykorzystania Internetu. Pokrzywdzonymi w tych sprawach są przede wszystkim instytucje, firmy lub osoby prywatne.

W przypadku ujawnienia przestępstwa komputerowego najczęściej występują dwie sytuacje: albo to pokrzywdzony stwierdził, że padł ofiarą przestępstwa, i zawiadamia o tym Policję, albo to właśnie Policja wzywa pokrzywdzonego, aby przyjąć od niego zeznania w sprawie ujawnionego przestępstwa.

Może się zdarzyć, że przypadkowo w kawiarence internetowej zetkniesz się ze stronami zawierającymi **pornografię** - jej publiczne prezentowanie w sposób narzucający jej odbiór osobie, która sobie tego nie życzy, jest karalne - lub **pornografię dziecięcą**, której utrwalanie, produkowanie w celu rozpowszechniania, przechowywanie, posiadanie, sprowadzanie, rozpowszechnianie lub

publicznie prezentowanie Jest zabronione (art. 202 k.k.). Wówczas powinieneś o tym fakcie powiadomić najbliższą jednostkę Policji, nie możesz jednak zarejestrować -jako dowodu - zdjęcia lub filmu przedstawiającego treści zabronione, bo to nielegalne. Wystarczy, jeśli do zawiadomienia dołączysz dane dotyczące okoliczności zapoznania się z takimi treściami (lub z informacjami świadczącymi, że ktoś takie treści rozpowszechnia). W zawiadomieniu należy określić lokalizację komputera i dokładny czas (moment uzyskania dostępu do takich treści), a także podać adres internetowy (lub domenę), pod którym możliwy był dostęp, oraz informację dotyczącą tego, czy dostęp był zabezpieczony hasłami.

Będąc użytkownikiem Internetu, możesz stać się pokrzywdzonym (świadkiem) przestępstwem **naruszenia praw autorskich** - np. gdy treści, których jesteś autorem, zostały rozpowszechnione bez Twojej wiedzy i zgody za pośrednictwem stron internetowych (www, ftp). Właściwym postępowaniem w tej sytuacji będzie skopiowanie tej strony (o ile to Ty jesteś autorem tych treści) z uwidocznieniem treści utworu lub też tytułu wraz z danymi internetowymi.

Naruszenie praw autorskich to przestępstwo ścigane na wniosek pokrzywdzonego. Zawiadamiając o nim Policję, trzeba przedłożyć wszelkie materiały potwierdzające autorstwo dzieła, wyłączność praw do dzieła, ewentualnie pełnomocnictwa.

11. Złożyłeś zawiadomienie o przestępstwie. Czego spodziewać się później?

Może Ci się wydawać, że skoro złożyłeś zawiadomienie o przestępstwie - zrobiłeś już wszystko, co do Ciebie należało, i spodziewasz się, że na tym Twój kontakt z Policją się skończył. Tym bardziej, że gdy złożyłeś formalne zawiadomienie o przestępstwie, zostałeś od razu przesłuchany w charakterze świadka (z wykorzystaniem zintegrowanego protokołu policyjnego obejmującego obydwie te czynności).

Musisz jednak pamiętać, iż zawsze może się zdarzyć sytuacja, że swoje zeznania będziesz musiał uzupełnić o nowe elementy, które sam sobie przypomnisz, lub zostaniesz poproszony o nowe informacje; a może w sprawie pojawią się w ogóle nowe okoliczności i dowody wymagające Twojego ustosunkowania się do nich. To wszystko może spowodować, że jednostka Policji prowadząca sprawę wezwie Cię w celu kolejnego przesłuchania w charakterze świadka.

W toku już prowadzonego postępowania może zająć konieczność przeprowadzenia wielu czynności procesowych - w tym, być może, wiążących się dla Ciebie z dużym napięciem psychicznym - w których nie możesz odmówić udziału.

Szczególną formą zeznań świadka jest uczestnictwo w czynności okazania osób bądź wizerunków osób lub przedmiotów. Taka konieczność zachodzi np. wówczas, gdy trzeba wskazać sprawcę znajdującego się wśród innych osób, rozpoznać go po trwałych cechach indywidualnych, by przypisać mu określony udział w zdarzeniu - to cenny materiał dowodowy.

Jeżeli Twoje zeznania pozostają w oczywistej i istotnej sprzeczności z zeznaniami innego świadka w sprawie lub z wyjaśnieniami podejrzanego - możesz zostać wezwany do udziału w konfrontacji służącej pełnemu wyjaśnieniu sprzeczności i niezgodności Waszych relacji.

Przebieg spraw karnych, pomimo pewnej powtarzalności sytuacji i czynności, pozostaje w pewnym zakresie nieprzewidywalny, musisz więc liczyć się z różnym rozwojem wypadków. Ważne, byś rozumiał, że kolejne wezwanie do komisariatu czy komendy jest podyktowane ważnymi względami. Okaż zaufanie policjantom, którzy wykonują swą niełatwą pracę (oni też działają pod dużą presją). Pomóż im, gdy tego potrzebują- by oni mogli pomóc Tobie.

12. Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa (wzór pisma)

Jan Kowalski
ul. Balonowa 11 m. 1111
02-635 Warszawa
tel. dom. 0-22 000 00 01
tel. do firmy 0-22 000 00 03
tel. kom. 000 000 005

Warszawa, 28.02.2007 r.

Komenda Rejonowa Policji Warszawa

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa

Ja, niżej podpisany, zawiadamiam o dokonaniu na moją szkodę oszustwa przez mężczyznę podającego się za Edwarda Kwiatkowskiego.

UZASADNIENIE

W dniu 12 lutego 2007 r. do mojej firmy o nazwie „Janko” mieszczącej się w Warszawie na ul. Marszałkowskiej 1111/1 przyszedł mężczyzna, który oświadczył, że nazywa się Edward Kwiatkowski i jest przedstawicielem firmy „Nowe Okna”. Zaoferował mi wymianę okien w mojej firmie, po promocyjnej cenie. Mężczyzna przedstawił mi rzekomą ofertę w postaci zdjęć okien, z których wybrałem odpowiadający mi model, i złożyłem ustne zamówienie. Mężczyzna oświadczył, że obecnie jego firma prowadzi promocję dla klientów i dlatego nowe okna mogę kupić za połowę ich rzeczywistej wartości, ale z uwagi na dużą liczbę chętnych, by skrócić okres oczekiwania na montaż okien - muszę uiścić zaliczkę w wysokości 400 złotych. Z uwagi na bardzo niską cenę okien, jaką zaproponował wymieniony, zapłaciłem wskazaną kwotę. Mężczyzna wystawił mi pokwitowanie zapłaty na blankiecie opatrzonym pieczęcią firmową „Nowe Okna”, na której znajdował się numer telefonu firmowego: 0-22 000 00 02. Opisywany mężczyzna oświadczył, że zamówienie zostanie zrealizowane za cztery dni; polecił, bym oczekiwał na kontakt ze strony firmy.

Po upływie czterech dni nikt się do mnie nie zgłosił, w związku z tym zadzwoniłem pod numer telefonu widniejący na pokwitowaniu przyjęcia zaliczki. Tam odebrał mężczyzna, który oświadczył, że to jest mieszkanie prywatne, a nie firma „Nowe Okna”. Powiedział także, że powyższy numer telefonu użytkuje od wielu lat i nie zna żadnego Edwarda Kwiatkowskiego.

Dodaję, że nigdy wcześniej nie spotkałem mężczyzny podającego się za Edwarda Kwiatkowskiego, lecz długo z nim rozmawiałem, więc dobrze zapamiętałem jego wygląd i sądzę, że mógłbym go rozpoznać. Wydaje mi się, że ten mężczyzna odwiedził wiele sąsiednich firm i lokali usługowych na mojej ulicy, prawdopodobnie namówił jeszcze kogoś na tę transakcję.

Mając na uwadze przytoczone przeze mnie okoliczności, uważam, że padłem ofiarą przestępstwa oszustwa, i wnoszę o przeprowadzenie w tej sprawie postępowania przygotowawczego w celu ustalenia i ukarania sprawcy.

Jan Kowalski

W załączeniu - kserokopia pokwitowania przyjęcia zaliczki.